

A kérdező Ibsen

Jegyzetlapok a Peer Gynt bemutatójáról

A tizenhetedik nyárra megérkezett a dóm elé Henrik Ibsen is. Megérkezett, és kérdezett. Kérdezhetett, hiszen kivallatói (mindenekelőtt Lengyel György és Huszti Péter) nem azon serénykedtek, hogy megzendítsék költészetét, hanem játsszani hagyták, szólni a gondolkodót. Szólni anélkül, hogy ellillanni engedjék a hangulat balszamillatát, a verszet szépségeit, ahonnan Grieg édes-bús muzsikájára a havasok tiszta levegőjét ragyogtatta Aprily Lajos képzelete.

Mit kérdezett itt és most Ibsen, a „magányos franc-tireur”, hasonmásának, Peer Gyntnek képében? Ugyanazt, mit évszázad óta: megvalósíthatja-e önmagát az ember. S ha igen, hogyan a kisvilágban, miként a nagyban? Peerből, a természet tuskés virágából, hogy lezárta Aase szemét, szilaj paripán szokik föl a vágy, megbicsaklott vágy a hatalomra, csak magának és senki másnak; az akarát szabadságát firtatja Ibsen, miközben az örültek házában torz példányai viczorognak vissza a tükörfől, ha önos érdekeinek trónjára tör Peer. Az önző-én kipukkan, lég-gömb csupán, vagy hágyma, a természet leleményes firtora, lehántott levelei mélyén a semmivel, a polgári (ha tetszik, kispolgári) egyéniségkultusz csődjének jelképes mutatványával. Erdemes-e kijátszani az életet, becsapni gatlástalanul, ha eljön az idő, mikor az élet kamatostul visszakeri elorozott javait? Erdemes-e átlépni embereken, erkölcsön, ha eljön az idő, mikor az emberek erkölcsök vesznek elégtételt? Az individuális lét dacol itt, kimondatlanul a közösséggel, hiszen a Peer Gyntből ma is csendes-türelmes önvizsgálatra készlet: vajon a bűn lehet egyedüli vizsgálódója az emberi, társas kapcsolatoknak, vagy az önzés is az. (Peer nem bűnös, olvassa rá a Gomböntő, rosszabb annál, a bűnhöz komolyság kell, a bűn érzékléséhez elégtelen a gynti én, mely mindig „kívül kerül”.) Peerben ki-ki fölismerheti saját lehetőségeit és korlátait, megmérheti magatartásának szükséges és szükségtelen tartalmait, mert nagyon emberi arcával villan felénk.

Vágyai ha rokonszenvesek, az eszközei ellenszenvesek. Önmagát akarja megvalósítani, kesztyűt dob a prűderiának, az iszapba ragadt mozdulatlanságnak, ám a belőle fölbuzgó önmegvalósítási ösztön (súgja az előadás) csak a közösségi ember motorja lehet, az önzőből ellenszenves energiákat szabaddí ki, a parazitát elenyésztet, háztáji vírusait.

Azt hiszem, ma sem haszontalan nyitott füllel hallgatni Ibsent.

Fehér Miklós puritán díszlete a valóságos játékeret költözteti a jelképek szférájába. Peer útjai mint gleccserek ereszkednek alá méltósággal, a három sisánc költői parabola, első ránézésre

acs S. Sándor felvétel

Huszti Péter (Peer) és Psota Irén (Aase)

tán csupasznak tűnik, aztán megszokja a szem, a fényárnyék játékok és a rákapaszkodók (Mialkovszky Erzsébet dekoratív jelmezeiben) életre lehelik. Lengyel György pontosan úgy rendezte át a Madách színházi előadást, ahogyan tanítják: a darab végéről indulva gondolta át. Így illeszkedik rugalmasan — a környezet belső sugallatára — egy Jermann-szerű epilógus, a misztérium gondolati és látványépítménye az előadás záróképébe, a zátonyra futott embert egytemes színházformai keretbe foglalón. Visszafelé indulva, a templomterhez igazodva támadhatott ötlete a Peer körül bolygó valóságos és fantáziáalakok átrendezésére (szándékuk és rendeltetésük szemléléséhez elégtelen a gynti én, mely mindig „kívül kerül”). Peerben ki-ki fölismerheti saját lehetőségeit és korlátait, megmérheti magatartásának szükséges és szükségtelen tartalmait, mert nagyon emberi arcával villan felénk.

Vágyai ha rokonszenvesek, az eszközei ellenszenvesek. Önmagát akarja megvalósítani, kesztyűt dob a prűderiának, az iszapba ragadt mozdulatlanságnak, ám a belőle fölbuzgó önmegvalósítási ösztön (súgja az előadás) csak a közösségi ember motorja lehet, az önzőből ellenszenves energiákat szabaddí ki, a parazitát elenyésztet, háztáji vírusait.

Azt hiszem, ma sem haszontalan nyitott füllel hallgatni Ibsent.

Fehér Miklós puritán díszlete a valóságos játékeret költözteti a jelképek szférájába. Peer útjai mint gleccserek ereszkednek alá méltósággal, a három sisánc költői parabola, első ránézésre

Azért: jól mondta Huszti Péter, a Peer Gynt végső soron mindig olyan lesz, amilyen a színész.

Kárpáthy Aurél találóan különbözteti meg az epikus és drámai hőst: az előbbi átmege az életen, az utóbbin az élet gázol keresztül. Peer epikus és drámai hős egyszerre, sőt: költői — a rendezői elképzeléseket (bármily kegyetlenül hangzik) —

Ha a fentiekből nem derülne ki: a Peer Gynt közönségsikert aratott a pénteki premieren. Várhatóan nem marad el a szakmai elismerés sem...

Nikolényi István

Ibsen: Peer Gynt. Előadás a Dóm téren, este 8 órakor.

Dorogi Imre festőművész kiállítása a Közművelődési Palota kupolacsarnokában. Megnyitó délelőtt 11 órakor.

Térzene, a Hódmezővásárhelyi Honvéd Zenekar közreműködésével, a Széchenyi téren, délelőtt 11 órakor.

Kárpáti József orgonaestje a Dómban, közreműködik a Lipcsei Gawandhaus-kórus, hétfőn este 8 órakor.

XVI. Szegedi Nyári Tárlat a Móra Ferenc Múzeum Horváth Mihály utcai képtárában, augusztus 24-ig.

Művészet és otthon. Képző- és iparművészeti bemutató a Gulácsy Lajos Teremben, augusztus 19-ig.

Fotóklubok XI. Szegedi Szalonja a Bartók Béla Művelődési Központban, augusztus 20-ig.

Kohán György Kossuth-díjas festőművész kiállítása a November 7. Művelődési Központban, augusztus 20-ig.

Sajtótörténeti kiállítás a Somogyi-könyvtárban, augusztus 20-ig.

Szép magyar könyv '74. Kiállítás a Technika Házban, augusztus 20-ig.

Numizmatikai kiállítás a Juhász Gyula Művelődési Központban, augusztus 20-ig.

A Móra Ferenc Múzeum állandó kiállításai.

Nemzetközi motorcsónakverseny a Tiszán, délelőtt 10 órától.

Nemzetközi salakmotorverseny a SZEOL-stadionban, délután fél öttől.

SZEGEDI

ÜNNEPEK HETEK

Ki a jó rendező?

Elmondja: Bencze Ilona

Atig egy hónapja Szentendre parányi főtérén a koromfekete utcalány, Aldona alakjában jelent meg, hogy a Búsképű Lovag beeláthassa a „mennyei hölgy”-et, a „fennkölt úrnő”-t, a „szép szepét”-t, a „szűk szűz”-t, s végül valóban Dulcinea lehessen. Bencze Ilona, a La Mancha lovagja musical szentendrei változatából Szegedre jött, s az itteni hatalmas színpadon szöke Solvejként, a norvég hegyek kristálytiszta lányalakjaként jelennek meg.

— Életem két legkedvesebb szerepét játszhattam el ezen a nyáron: Aldona-Dulcineát és Solvejket. Látszólag különböző nőalakok, egyikük spanyol kisváros utcalánya, másikuk az északi hegyek szépségének és tisztaságának jelképe, végül is mindketten tiszta eszmények, emberi célok megtestesítői. Bevallom, amikor először léptem a szegedi szabadtéri színpadára, megijedtem, s minden mondat után egyre riadtabb lettem. Mert Solvejg intim szerep, sok csönddel, belső villanással-rezdüléssel, alig észrevehető érzelmi megnyilvánulással. Ezt a szerepet ezen a téren, ennyi ember előtt eljátszani: pengeélen táncolás. Hiszem, ennek ellenére, hogy a Peer Gynt idevaló, erre a térre, s biztos vagyok benne, hogy a közönség is érezni-érteni fogja szándékainkat.

— Bencze Ilona a két közházi évad közötti hónapokat is színpadon, munkával töltötte. Nem hiányzik a pihenés, a kikapcsolódás?

— Rendkívül fárasztó a két évad közötti rövid szünetet is munkával tölteni, de nekem ezen a nyáron megérte. Színházban is sokat játszom, szerencsére elfoglalt színésznő vagyok, ennek ellenére ezekre a szerepekre nem tudtam nemet mondani, olyan csodálatos alakok, olyan vissza nem térő alkalmak...

— Mindkét nyári szerepben énekelnie is kellett. Hogyan vélekedik arról, hogy mind több darab állítja énekesi feladatokat elé a prózai színészeket?

— Tények, s a jelenségben színházi szándék és közönségigény találkozik. Csak helyeselni lehet a főiskola törekvését, hogy a színészszakos hallgatókat énekesi és zenei képzésben részesíti. Azt is el kell mondani azonban, hogy ez nem operai énekesi képzés, pusztán az alapok lerakása. Hogy a fiatal színész miként állja meg helyét a színpadon, függ a szorgalmától, elhivatottságától is. A végzettség, a fiatal színészek útja bizonyítja, legtehetségesebbjeik jól énekelnek. Lényeges, mert ahogy a színház a komplexitás fe-

lé halad, egyre inkább igényli a sokoldalúan felkészült színészeket. Magam sokat és szívesen énekelek, szerencsére jónéhány olyan szerepet kaptam az elmúlt években, ahol kedvemre dalolhattam.

— Az elfoglalt színpadi színésznőnek mit jelent a film, a televízió, a rádió, a szinkron?

— A színházat szeretem legjobban, a közönséggel való primer, személyes kapcsolat csakis színházi közegben teljesebben ki igazán. Sok feladatot kapok, így sem energiával, sem idővel nem bírnám a televízió, a film, a szinkron, a rádió szinte gyári módszerekkel folyó munkáját. Soha egyetlen produkció sem tud igazán megérni úgy, mint a színházban, ahol — néha már az első előadások egyikén, másszor csak jóval később — egyszer csak érzi a színész a pillanatot, amikor minden világossá válik, minden érthető lesz. Termé-

szetesen tudom azt is, hogy aki televízióban nem játszik, az sok mindenről lemond: népszerűségről, ismerettségéről és sok változatos művészi lehetőségéről is. Ez meglehetősen ellentmondásos dolog. Persze, nem utasítok vissza minden film- és tévészerepet. Nemrég készülünk el egy tévéjátékkal, melyet Makk Károly rendezett, melyben Darvas Ivánnal, Harsányi Gáborral és Juhász Jácinttal játszom együtt. A felvételek idején is éreztem, amiben már régóta hiszek, az az igazán jó rendező, aki nem erőszakolja véleményét és akaratját a színészre, hanem úgy irányítja a próbákat, úgy formálja instrukcióit, hogy mi színészek hisszük, rátalálunk minden mozzanatra, rejtett gondolatra — a figurára, önmagunkban. Csak így lehet egy-egy szerep az enyém, s csak így fogadhatja el a közönség.

Tandi Lajos

Solvejg szerepében

Zsúfolt szálláshelyek

Már pénteken délben megtelt a város valamennyi vendégfogadó szálláshelye, az idegenforgalmi hivatal tájékoztatása szerint; a mostani az ünnepi hetek legzsúfoltabb hétvégéje. A Peer Gynt bemutató előadására; a szombati Hány Jánosra érkezett turistacsoportokat gazdag program várta, s bizonyára sok nézője lesz a motorcsónakverseny mai

futamainak, a képzőművészeti tárlatoknak, és a szombaton délben megnyitott díszmadár-kiállításnak is. A városnéző autóbuzson alig lehet szabad helyet találni, az idegenvezetők szombaton 12 csoportot kalauzoltak, többek között cseh, lengyel és bolgár vendégekkel ismertették meg Szeged nevezetességeit.

ma is három órakor kezdődik, a zsinagógában délelőtt 11 és délután fél 5 órakor lesz orgonabemutató. Ha a hivatalosan bejelentett turistacsoportokhoz és az egyéni utazókhoz hozzászámoljuk a rokonlátogatásban és átutazásban itt járt vendégeket, újabb több tízezer látogatót adhatnak az ünnepi hetek vendégforgalmának eddigi adataihoz.

A dóm orgonabemutatója